Otázka: Právní stát a demokracie

Předmět: Společenské vědy, Politologie

Přidal(a): Jana Malá

Právní stát = stát, v němž je vztah mezi občanem a státem vymezen pomocí práva. Hlavní zásady právního státu jsou zakotveny v Ústavě.

Ústava = právní akt nejvyšší právní síly, upravující principy určitého státu.

Druhy ústav:

- psané- tvořena jedním nebo více zákony př. ČR
- nepsané- vytvoření jinými formami práv (historické dokumenty, zvyky), př.britská ústava
- flexibilní– ústavu lze měnit prostým zákonem
- rigidní– pro odsouhlasení změny je potřeba větší počet hlasů

Funkce ústavy:

- právní- je základem právního řádu
- politická- právní řád politických stran
- ideologická- závazné zaměření státu a společnosti
- kulturní- formuje a utváří právní a politickou kulturu společnosti, obecné kulturní hodnoty a povahu národa

Ústava ČR

- plní úlohu nositele hodnot, na kterých je společnost založena; účinnost k 1.1.1993.
- **Části**: preambule + 8 hlav
    - I. Základní ustanovení
    - II. Zákonodárná moc=legislativa
    - III. Výkonná moc=exekutiva,
    - IV. Moc soudní= jurisdikce
    - V. Nejvyšší kontrolní úřad
    - VI. Česká národní banka
    - VII. Územní samospráva
    - VIII.Přechodná a závěrečná ustanovení

Ústavní vývoj v českých zemích

- oktrojovaná ústava- ústava vydaná z rozhodnutí panovníka bez souhlasu zastupitelského orgánu
    - př. 1849- vydaná Františkem Josefem I.
- prosincová ústava–1867- Habsburská monarchie, tvořilo ji 7 zákonů, v ní zákonodárná pravomoc říšské rady, základní práva občana, nezávislost soudů, postavení císaře
- dubnová ústava-1848 – Habsburská monarchie, zaváděla princip ústnosti a veřejnosti pro jednání před soudem
- prozatímní ústava – 1918- Československo, upravovala nejnutnější zásady ve vztahu k revolučnímu Národnímu shromáždění,vládě a prezidentu republiky

Lidská práva

- Znaky: univerzální, nezrušitelná a nezcizitelná, nepromlčitelná, nezadatelná.
- Listina základních práv a svobod ČR – součástí ústavního pořádku, účinnost od r. 1992 – Části: preambule + 6 hlav
    - Hlava první: Obecná ustanovení
    - Hlava druhá: Lidská práva a základní svobody
    - Hlava třetí: Práva národnostních a etnických menšin

    - Hlava čtvrtá: Hospodářská, kulturní a sociální práva
    - Hlava pátá: Právo na soudní a jinou právní ochranu
    - Hlava šestá: Ustanovení společná
- Veřejný ochránce práv- Ombudsman- Brno, nyní Anna Šabatová

Volby – formou politické participace; základní mechanismus demokracie.

Typy voleb:

- parlamentní
- prezidentské
- komunální.

Volby:

- přímé- občané volí svého kandidáta přímo
- nepřímé- volba přes zvolené reprezentanty, sbor volitelů, nebo prostřednictvím státního orgánu,volba většinou probíhá ve dvou i více stupních

Volební právo:

- aktivní- občan volí svého kandidáta
- pasivní- občan kandiduje a je vole

Znaky voleb:

- svobodné- každý volič má právo se rozhodnout, koho bude volit
- rovné- každý hlas voliče má stejnou váhu
- všeobecné- každý svéprávný občan od určitého věku smí volit bez ohledu na pohlaví, původ, náboženského vyznání atd..
- tajné- volič nemusí zveřejnit, koho volil
- přímé- volič volí přímo jednoho kandidáta pro danou funkci

Volební systémy = soubor pravidel, která určují způsob obsazování funkcí na základě získaných hlasů ve volbách.

Typy volebních systémů:

- Většinový – zvolen pouze jeden kandidát v daném volebním obvodu

Druhy:

- dvoukolový- v prvním kole kandidáti s nejvíce hlasy postupují do druhého kola, vítěz je znám až po druhém kole voleb
    - př. V ČR volba do Senátu, prezidentské volby
    - výhody: spravedlivost
    - nevýhody: volič je ve druhé kole omezen volbou mezi 2 kandidáty
- jednokolový- vítěznému kandidátovi stačí více hlasů, než obdržel jiný kandidát
    - př. V ČR volby do Poslanecké sněmovny
    - výhody: jednoduchost, pochopitelnost
    - nevýhody: strany s více kanditáty jsou zvýhodněné
- Poměrný – rozdělení mandátů odpovídá procentu odevzdaných hlasů
    - výhody: velká rozmanitost stran s rozložením zájmům ve společnosti
    - nevýhody: do zastupitelského orgánu se dostává větší počet stran s rozdílnými zájmy ve společnosti tento problém se může projevit např. Při schvalování zákonů
- Smíšený- kombinace většinového a poměrného systému

Volby v ČR:

- parlamentní (PS, Senát)- vyhlašuje prezident, volič má k dispozici 4 preferenční hlasy, volebními obvody jsou kraje
- krajské a komunální volby- konají se ve všech obcích daného kraje. Počet zastupitelů je závislý na počtu obyvatel města nebo obce
- prezidentské volby- volby každých 5 let, od r. 2013 v ČR přímé volby volby do Evropského parlamentu- každá země EU volí své zástupce, Česko v EP 21 zástupců

Demokracie = forma politického zřízení, která umožňuje občanům účast na správě řízení státu. Principy demokracie: suverenita státní moci, volby, dělba státní moci, základní lidská práva, decentralizace, soukromé vlastnictví, svoboda tisku, …

Formy demokracie:

- Přímá: přímá účast občanů na rozhodování o veřejných věcech
    - prostředky: referendum, iniciativa, plebiscit, odvolání
- Nepřímá: občan se účastní politického rozhodování zprostředkovaně; nejběžnější participací občana jsou volby.

Demokratické režimy– forma vlády, na které se všichni občané podílejí rovnoměrně, př. republika

- Přímá demokracie-přímá účast občanů na rozhodování o veřejných věcech
    - znaky: přímé tvoření zákonů lidmi, losování do státních úřadů, přímé volby, referenda
- Nepřímá demokracie- vláda založená na principu volby zastupitelů lidu v přímých volbách
    - znaky: volby, spravedlnost...

Nedemokratické režimy– režimy, ve kterých je společnost vyloučena z rozhodování a politického života (př. Komunismus, teokracie, nacismus, diktatura, absolutismus, absolutní monarchie, autokracie...)

- Totalitní režim= politický režim, který zasahuje do všech stránek života občanů
    - znaky: jedna politická strana, policejní režim, státní kotrola, omezení pohybu občanu do zahraničí...
- Autoritativní režim- vyznačuje se silnou centralizovanou mocí
    - znaky:existence opozicí, nevyžaduje aktivní souhlas obyvatelstva, tolerance existence organizací...